

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Deres ref: 20/3092   Vår ref: 2020/54662-2   Arkivkode: 008   Dato: 21.12.2020

Høring: NOU 2020: Frie og hemmelige valg Høringssvar fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) viser til høringsbrev av 3. juni 2020 med høring av forslag til ny valglov slik det er lagt frem i Valglovutvalgets utredning NOU 2020: 6 – *Frie og hemmelig valg – Ny valglov*.

Direktoratet har valgt å konsentrere sitt høringssvar om enkelte sider ved valglovutvalgets forslag, basert på direktoratets arbeidsområder. Vi svarer ut fra kapitlene i utvalgets utredning.

Kapittel 4 Teknologi og sikkerhet

Elektronisk stemming

Elektronisk stemming i valglokalet kan være en fordel for en del brukergrupper. Som det skrives i avsnitt 4.3.1: «Elektronisk stemming vil med brukervennlig utforming kunne gjøre det enklere å stemme for enkelte velgere med ulike funksjonsnedsettelse». Her blir det viktig at man satser på en fullt ut universelt utformet løsning dersom elektronisk stemming skal innføres. Det betyr at løsningen må være kompatibel med forskjellige IKT-hjelpemidler som er i bruk, ikke bare være intuitiv i brukergrensesnittet for den gjennomsnittlige velger.

Det har vært gjort forsøk med internettstemming tidligere i Norge, men siden det er en del år siden og teknologiutviklingen går raskt, mener vi det er grunn til å sette i gang nye forsøk. Forsøk som så spesielt på om stemming via internett førte til økt tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelse, skjedde i liten skala. De som deltok i forsøkene med internettvalg var overveiende positive til elektronisk stemming, også selv om mange er enige i at det å kunne stemme i et valglokale har en verdi i seg selv.

For en del personer med funksjonsnedsettelse gjør elektronisk stemming det mulig å stemme uten assistanse fra andre personer, og sikrer dermed både bedre tilgjengelighet og hemmelig valg. Det trengs mer læring og erfaring om hvilke barrierer som kan fjernes ved å tilby elektronisk stemming over internett, blant annet for å se hvilke velgergrupper som har ubetinget nytte av et slikt tiltak.

Stemming over internett gjennom en universelt utformet løsning, vil gjøre det mulig for synshemmede å stemme på egenhånd og vil gjøre stemmegivning lettere for en del andre som kan ha problemer med å komme til et valglokale. Ambulerende mottak av stemmesedler fra blant annet syke og eldre i sykehjem er bra, men kan ikke sammenlignes med en ordinær ordning som legger til rette for god valgdeltakelse med færrest mulig barrierer for hele mangfoldet i befolkningen.

Selv om sikkerheten ved valg er viktig, bør sikkerhetsspørsmålet ikke stå i veien for nye forsøk med elektronisk stemming. Vi viser her også til forpliktelsen Norge har etter FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) til å verne om den retten mennesker med nedsatt funksjonsevne har til hemmelig stemmegivning. Elektronisk stemmegivning minsker behovet for assistanse for flere grupper.

Bufdir stiller seg bak utvalgets anbefaling om å utrede hvordan elektronisk stemming i valglokalet kan innføres. Det vil gjøre det enklere å stemme uten assistanse for velgere med ulike funksjonsnedsettelse.

Bufdir støtter mindretallets anbefaling om en igangsetting av forsøk med elektronisk stemming over internett for utvalgte grupper.

Kapittel 9 Stemmerett

Endre stemmerettsalder til 16 år i kommune- og fylkestingsvalg

Ungdom utsettes i stor grad for konsekvensene av politiske beslutninger i sin kommune eller fylke og bør ha mulighet til å påvirke disse beslutningene. Dette er hovedargumentet for å senke stemmerettsalder til 16 år.

Mindretallet i utvalget argumenter for at stemmerettsalderen prinsipielt bør samsvare med myndighetsalderen på 18 år, fordi dette er hovedbestemmelsen om overgangen fra barn til voksen.

Et generelt argument mot å senke stemmerettsalder er at 16-åringer ikke er modne nok til å foreta selvstendige og informerte valg. Utvalgets flertall som argumenterer for å senke stemmerettsalderen peker derimot på at ulike aldersgrenser på en rekke områder markerer ulike former for overganger fra barn til voksen. Den kriminelle lavalder i Norge er 15 år og man har plikt til å forstå, og følge landets lover. Man kan begynne å jobbe og betale skatt så lenge det ikke er til skade for helse, sikkerhet og utdanning. Man er helserettlig myndig når man fyller 16 år. Videre har 16-åringer rett til å ha sex og rett til å ta abort, uavhengig av foreldrenes syn. Barnekonvensjonens artikkel 12, som er forankret i norsk lov og som innebærer at barns synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med alder og modenhet, bør forstås som at vi i dagens samfunn allerede aksepterer en gradvis overgang fra barn til voksen.

Mindretallet som er imot å senke stemmerettsalderen viser til at ungdom er representert i lovpålagte kommunale og fylkeskommunale medvirkningsorganer, og at dette er tilstrekkelig for at ungdom kan delta i det politiske livet og påvirke politikken. Ungdomsrådene er rådgivende organer som gir innspill og anbefalinger. Kommunestyret og fylkestinget kan, men må ikke, gi medlemmer av rådene møte- og talerett i folkevalgte organer (se forskrift om medvirkningsordninger paragraf 2).

Lovfesting av ungdomsråd eller annen medvirkningsordning for ungdom er ikke et sterkt argument mot å senke stemmerettsalder. Ungdomsråd og andre arenaer for innbyggermedvirkning bør ikke sammenlignes med retten til å avgi stemme ved kommune- og fylkestingsvalg.

Det viktigste argumentet for å senke stemmerettsalderen handler om muligheten til å påvirke beslutninger som i stor grad påvirker unges liv her og nå, da som en rettighet. Et annet argument er at det kan påvirke demokratisk deltagelse over tid, ungdom lærer å delta i samfunnsutviklingen. Tidligere forsøk med stemmerett for 16- og 17-åringer ved kommune- og fylkestingsvalg førte til høyere valgdeltagelse enn for landsgjennomsnittet av førstegangselgere. De kommunene som involverte flere aktører, som skole, frivillige og flere kommunale enheter, hadde høyest valgdeltakelse blant forsøksvelgerne (Winsvold, Marte og Guro Ødegård *Fra medvirkning til makt: Organisering og gjennomføring av forsøket med stemmerett for 16-åringer i 2015* Institutt for samfunnsforskning, 2016). Samtidig viste ikke forsøket en økning i valgdeltagelse over tid.

Bufdir støtter flertallets forslag for å senke stemmerettsalderen.

Endre stemmerettsalder til 16 år i stortingsvalg

Et mindretall i utvalget mener at de prinsipielle argumentene for å redusere stemmerettsalderen ved lokalvalg er like gjeldende for stortingsvalg.

Vi er enig i at de prinsipielle argumentene for endret stemmerettsalder er like gjeldende for stortingsvalg som ved kommune- og fylkestingsvalg.

Senke valgbarhetsalderen

Å senke valgbarhetsalderen er problematisk fordi ansvaret som kommer med å være folkevalgt vil ha særlig inngripende konsekvenser for ungdom. Å senke valgbarhetsalder vil kunne ha negative konsekvenser for etterlevelse av andre rettigheter i Barnekonvensjonen som retten til utdanning og retten til fritid, samt det grunnleggende hensynet til barnets beste. Valgbarhetsalder behøver ikke samsvare med stemmerettsalder og historisk har ikke det vært tilfellet i Norge. I tillegg slår valgløven fast en rekke unntak fra valgbarhet.

Bufdir støtter derfor flertallets forslag om å ikke senke valgbarhetsalderen ved noen valg.

Alvorlig sjelelig svekkelse eller nedsatt bevissthet

Norge er etter CRPD forpliktet til å sikre personer med nedsatt funksjonsevne rett og mulighet til å stemme og bli valgt. Ordlyden i Grunnloven paragraf 50 tredje ledd virker utdatert og ordlyden kan virke krenkende. Som utvalget påpeker, har denne grunnlovsbestemmelsen ikke lenger noen funksjon annet enn som en hjemmel for en framtidig innskrenkning av stemmeretten.

Bufdir støtter utvalgets syn at Grunnloven paragraf 50 tredje ledd bør oppheves.

Kapittel 12 Bruk av teknologi i valggjennomføringen

Bruk av elektronisk manntall på valgdagen

Elektronisk manntall fremmer likestilling, siden velgerne da kan stille i et lokale i en annen krets enn den de tilhører i kommunen. De kan finne et lokale som er nærmere der de arbeider, har lettere tilkomst, bedre parkeringsmuligheter eller annet som gjør valglokalet ønskelig å bruke. Selv om det for fremtiden legges opp til at alle valglokaler i utgangspunktet skal være universell utformet, kan

det være mindre forskjeller som gjør et valglokale enklere å bruke enn valglokalet i valgkretsen velgeren tilhører.

Bufdir er enig i utvalgets konklusjon om at alle kommuner bør vurdere å innføre elektronisk manntall på valgdagen.

Elektronisk valgkort

Det er vedtatt at elektronisk kommunikasjon skal være førstevalg ved offentlige myndigheters kommunikasjon med borgerne. Forsøket med elektronisk valgkort viste at utsending av elektronisk valgkort til dem som ikke har reservert seg mot elektronisk kommunikasjon var vellykket. Dersom krav til universell utforming av digitale løsninger følges, kan digitalt valgkort være mer tilgjengelig for synshemmede. Vi viser til vårt høringssvar fra september i år, og gjentar at Bufdir har ingen innvendinger mot elektronisk valgkort så lenge det beholdes en mulighet for valgkort på papir for dem som ikke ønsker en digital løsning.

Bufdir støtter utvalgets anbefaling om teknologinøytralitet, og mener at det må arbeides videre med å innføre digitale valgkort.

Kapittel 16 Tilgjengelighet og tilrettelegging

I forhold til tilgjengelighet og tilrettelegging, viser vi til vår høringsuttalelse datert 28.09.20 (Forslag til endringer i valgloven, valgforskriften og forskrift om valg til Sametinget) i tillegg til kommentarene som følger her.

Tilgang til valglokalene

Vi er enige med utvalget i at valglokalene, som utgangspunkt, skal være tilgjengelige for alle velgergrupper. Ved tidligere valg har det vært omtalt saker i media hvor valglokaler ikke har vært egnet for alle. Det har vært blant annet dårlig tilkomst fra parkering og frem til lokalet, eller at stemmesedler er plassert slik i valgavlukket at de ikke kan nås fra rullestol. Dårlig skilting kan være et problem, ikke bare for personer med funksjonsnedsettelse.

Vi mener det er behov for veiledningsmaterieell fra Valgdirektoratet til kommunene for å sikre at alle sider ved tilgjengelighet til valglokalene blir vurdert. Arbeidet med en egen veileder for tilgjengelighet til valg fra Valgdirektoratet vil i den forbindelse være viktig, og kan gi kommunene de praktiske råd og sjekklister som trenges i planleggingen.

Det vil være en fordel for personer med funksjonsnedsettelse om det lovfestes at valgstyret skal kunngjøre hvilke lokaler som ikke oppfyller tilgjengelighetskravene (lovforslagets paragraf 9-5 første ledd), men det forutsetter at unntaket praktiseres strengt (jf. ordlyden «særlige grunner»).

Assistanse ved stemmingen

Bufdir er enige i at alle som på grunn av funksjonsnedsettelse har vansker med å stemme uten assistanse, må ha rett til assistanse i stemmeavlukket, uavhengig av funksjonsnedsettelsens alvorlighetsgrad. Som vi har uttalt tidligere kan det være krevende å avgjøre hvem som har behov for assistanse. Foreslått lovtekst er en forenkling i forhold til dagens regelverk.

Vi mener faren for utilbørlig påvirkning inne i stemmeavlukket i praksis ikke er så stor. Som vi skrev i høringssvaret fra september i år, mener vi det må legges vekt på behovet og ønsket til velgergruppen som har bruk for assistanse. Dersom velgeren ikke kan avgi stemme uten assistanse, må kravet i nåværende lovgivning om at en valgfunksjonær skal være med inn i stemmeavlukket fjernes.

Det legges i forslag til ny lov opp til at stemmestyret skal avgjøre om en velger oppfyller kravene til å ha rett til assistanse, dersom det er tvil om det (ved forhåndsstemming skal stemmemottaker kunne ta avgjørelsen).

Vi tror det er tvilsomt om det kan oppstå uheldige virkninger av at noen som de facto kan stemme alene, ber om assistanse på grunn av funksjonsnedsettelse. Det er lagt opp til at den som trenger assistanse selv må ta initiativ til det. Derimot kan det oppstå uheldige situasjoner dersom en person med funksjonsnedsettelse blir nektet å ta med en egen hjelper inn i stemmeavlukket. Verken for stemmestyret eller stemmemottaker kan det være enkelt å fastslå assistansebehov hos en person som har en mer usynlig funksjonsnedsettelse.

Etter vår vurdering bør personen som mener å ha et assistansebehov, selv avgjøre om hen fyller vilkårene loven setter for å kunne få assistanse.

Med hilsen

Wenche Mobråten (e.f)
divisjonsdirektør

Anna Bjørshol
avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet signatur.